

علوی:

به نام آفریدگار حکمت و دانایی

عقلی که جهان سوزد یک جلوه بیباکش

از عشق بیاموزد آینین جهانتابی

عشق است که در جانت هر کیفیت انگیزد

از تاب و تب رومی تا حیرت فارابی

این حرف نشاط آور میگوییم و میرقسم

از عشق دل آساید با این همه بیتابی

هر معنی پیچیده در حرف نمیگنجد

یک لحظه به دل در شو شاید که تو دریابی (اقبال لاہوری)

سخن را با نام آفریدگار حکمت و دانایی آغاز کردیم تا از یکی از متفکران و حکیمان و فیلسوفی سخن بگوییم که پس از ارسسطو که مشهور به معلم اول است به عنوان معلم دوم شناخته می‌شود. نام کامل او ابو نصر محمد فارابی است در بین سال‌های 257 تا 259 قمری در فاریاب یا پاراب و در نزدیکی بلخ خراسان زاده شده و در 339در گذشته)پدرش لشکری بوده به گفته دکتر داوری اردکانی که از فلاسفه‌ی روزگار ماست آنچه از زندگی یک فیلسوف برای ما مهم است آرای فلسفی اوست. و نه سال تولد یا مرگ او.

ما نیاز داریم آثار بزرگان فلسفه‌ی دوره‌ی اسلامی و به خصوص فارابی را که مقام موسس دارد. "فلسفه" را نه فقط به عنوان پژوهشگر، بلکه به قصد همزنگانی با او بخوانیم... فلسفه را در جهتی که به فهم اشارات فلاسفه بینجامد بایستی مورد مطالعه و مدافعه قرار داد.(رضنا داوری اردکانی ص۲۷۳ کتاب فارابی فیلسوف فرنگ چاپ سوم نشر ساقی)

در تقویم ها ۱۱ نوامبر روز جهانی فلسفه است. در ایران نیز که بنا به پیشنهاد انجمن آثار و مفاخر فرهنگی همین روز که مصادف با ۳۰ آبانماه است به عنوان روز بزرگداشت ابو نصر محمد فارابی به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌رسد. فیلسوفان از موثر ترین متفکرانی هستند که به بار وری اندیشه بشری مدد رسانده اند. و فیلسوف به دوست داران دانش گفته می‌شود.

هنگامی که انسان در اندیشه‌های فارابی کاوش می‌کند در می‌یابد که متفکری چون او که آشنا به فقه و اصول و حدیث و نیز فلسفه‌ی یونان بوده به شدت اهل کند و کاو در مسائل تربیتی، اخلاقی در ساحت احتماع، خانواده و ساختار سیاسی حکومت و... نیز بوده و صرفاً ذهنش متوجه ترجمه آثار فلسفه‌ی یونان نبوده. بلکه در ذهن فعالش به طبقه بندی مسائل به دقت توجه داشته در روان جامعه کاوش می‌کند. آنها را مورد ارزیابی قرار دهد و این را با نگاهی تنها به عناوین کتابهایش به خوبی می‌توان دریافت.

فارابی در زمینه‌های علوم طبیعی، ریاضیات، نجوم، منطق و اخلاق، علم النفس فلسفه و کلام و موسیقی آثاری از خود به جای گذاشته که هنوز هم در میان متفکرین و فلاسفه مورد شرح و بحث قرار می‌گیرد.

ظهور فارابی معلول نهضت علمی بزرگی است که از میانه‌ی قرن دوم هجری در تمدن اسلامی آغاز شده و بعد از وفات آن حکیم بزرگ نیز تا مدتی ادامه داشته است. چنانچه می‌دانیم مسلمانان تا پایان فتوحات خود فرصتی برای توجه به اموری غیر از مسائل نظامی و اداره ممالک مفتوح نداشته‌اند و در پایان این دوره یعنی از اوایل عهد عباسیان به بعد که آرامشی در کار ملک حاصل گردید، توجه به جنبه‌های عقلی و فکری نیز آغاز شد. (دکتر ذبیح الله صفا محیط فرهنگی فارابی از کتاب ابو نصر فارابی

سال ۱۳۵۴ زیر نظر ایرج افشار

بکی از آثار به جا مانده از فارابی کتابیست به نام احصای العلوم که فارابی با زبانی ساده از علم زبان، منطق، ریاضی، علم طبیعی و الهی و نیز پیرامون اخلاق و سیاست و فقه و کلام در آن سخن گفته است. این فیلسوف در علم سیاست آرای و نظریات خود را در رساله ای به عنوان آرای مدینه فاضله مورد بحث قرار داده است و اجتماعات انسانی را به اجتماعات کامل و نا کامل تقسیم و برای هریک تعاریفی را ارایه نموده است. او در این اثر نتیجه می‌گیرد که مدینه فاضله «یا شهر نیکبخت» شهری است که مقصود از اجتماع در آن تعاون بر اموری باشد که مردم از راه آن به خوشبختی و اصل می‌گردند... و مردم روی زمین وقتی خوشبخت می‌گردند که همه اقوام ساکن در آن برای وصول به کمال و سعادت همکاری کنند. این متفکر که آرای اش متاثر از افلاطون است و اهالی فلسفه او را به مکتب نوافلسطونی متعلق می‌دانند. او مدینه ای فاضله را به بدن انسان شبیه می‌کند که همه اعضای برای صحبت و سلامت و کمال بدن تعاون دارند. و نیاز مند یک عضو رئیس به نام قلب وجود دارد. مدینه ای فاضله هم باید دارای یک رئیس باشد. او برای این رئیس در جامعه ای انسانی که اتم و اشرف اعضاست دوازده و بیزگی بر می‌شمرد که جالب است نسبت به آنها آگاهی داشته باشیم. ۱ خوش فهم باشد ۲ خوش حافظه باشد. ۳- تیز هوش باشد ۴ خوش بیان باشد ۵- دوستدار تعلیم و تربیت باشد ۶- شهوت پرست نباشد ۷- دوستدار راستی و دشمن دروغ باشد ۸- بزرگ طبع باشد ۹- و همواره به بزرگی گراید ۱۰- دوستدار عدل و دشمن ظلم باشد ۱۱- در تن ندادن به ستم لجوح و سرخت و در تن دادن به عدل و داد نرم و منقاد باشد ۱۲- با اراده و جسور باشد و ضعیف النفس نباشد) ص ۱ و ۲ کتاب احصای العلوم فارابی ترجمه حسین خدیو جم انتشارات علمی و فرهنگی (۱۳۴۸)

او در اندیشه اش هنگام که از پدیده ای به نام مدینه ای فاضله سخن می‌گوید صرفاً به عنوان یک فرض نا ممکن نیست بلکه.

فارابی وقتی به تبع ارسسطو می‌گوید، انسان مدنی بالطبع است، ضرورت وجود جماعت و مدینه و امت را اثبات می‌کند و در مقابل مدینه ای موجود یا مدینه هایی که بوده و نایبود شده است، بر مبنای فلسفه نظری خود، به طرح مدینه ای فاضله ای می‌پردازد که صرف خیال نیست، بلکه شناختش این است که در زمین متحقق شود. (ص ۱۹ کتاب فارابی موسس فلسفه ای اسلامی رضا داوری چاپ دوم انتشارات انجمن شاهنشاهی فلسفه ایران) که به انجمان حکمت و فلسفه و اکنون موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران تبدیل شده است

نکته ای هم مشهور است که ابن سینا فیلسوف مسلمان گفته است که مابعدالطبیعه ارسسطو را. چهل بار بدون آنکه آن را بفهمد خوانده است. (جلد یکم تاریخ فلسفه کاپلتسون ص ۳۳۱ انتشارات علمی فرهنگی) اما بعد که رساله اغراض مابعدالطبیعه فارابی را خوانده آنگاه مابعدالطبیعه را دریافته است.

در زندگی نامه خود نوشت بوعی که در موزه لندن موجود است چنین آمده که: منطق و طبیعی و ریاضی را آموختم سپس به علوم الهی پرداختم و کتاب مابعدالطبیعه را خواندم ولی از آن چیزی دست گیرم نیامد. بالاخره آن را چهل بار خواندم تا آنکه تمام آن کتاب را حفظ کردم ولی باز هم چیزی نفهمیدم و مایوس گشتم و گفتم راهی به فهم این نیست.

روزی از روزها هنگام عصر به بازار صاحفان رفتم. شخصی را دیدم که کتابی در دست داشت و آن را برای فروش عرضه می‌داشت. آن را به من داد تا بخرم. (همینکه عنوانش را دیدم) فوراً کتاب را به فروشنده پس دادم زیرا معتقد بودم که در آن علم (مابعدالطبیعه) فایده ای نیست. فروشنده گفت صاحب این کتاب به پول نیازمند است و آن را ارزان می‌فروشد. و تو این کتاب را بخر، و من آن را به سه درهم خریدم. و آن کتاب اغراض مابعدالطبیعه فارابی بود. فوراً به خانه باز گشتم و آن را مطالعه کردم و چون کتاب مابعدالطبیعه را حفظ داشتم اغراض و مقصود از آن کتاب را دانستم و بسیار خوشحال شدم. روز بعد به شکرانه این پیش آمد مال فراوانی به فقرادام.

ص ۵ و ۶ کتاب ابن سینا پارسی نژاد ۱۳۳۱ ارک

این متفکر و فیلسوف مسلمان با آرای و اندیشه هایش علاوه بر تأثیر روی متفکران مسلمان چون ابو سلیمان سجستانی، ابوالحسن عامری، ابن سینا، سهروردی و ملاصدرا و ابن رشد... فیلسوفان غربی مانند آلبرتوس ماگنوس یا (آلبرت کبیر فیلسوف بزرگ آلمانی ۱۱۹۳

۱۲۸۰- (میلادی)

و لئو اشتراوس

سپتامبر در کیرشن آلمان ۱۸۹۹ اکتبر ۱۹۷۳ در آنایولیس آمریکا) نظریه پرداز و مورخ فلسفه سیاسی آلمانی آمریکایی)

و... نیز به آرای او توجه داشته اند. (ویکی پدیا)

در این یادداشت کوتاه تلاشم بر این بوده است به بهانه بزرگداشت فارابی با این متفکر و فیلسوف ایرانی آشنایی مختصری پیدا کنیم و بدانیم که این سرزمین کهن چه مفاخری را در دامن خود پرورده . و با درس آموزی از گذشته و با بهره گیری از نظریات عملی آنان در جهت بهبود زیست مردمان بکوشیم.

به امید ایرانی آباد ، آزاد و دانشی

این روز بر همه‌ی دوستداران دانش خجسته باد.

عبدالحسین علوی 